

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА „БЪЛГАРИЯ – ОБРАЗОВАТЕЛНИ МАРШРУТИ“

1. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПРОГРАМАТА

Министерството на образованието и науката подпомага създаването на условия за развитие на съвременното образование на XXI век чрез обучение, възпитание и социализация на всички ученици, по всяко време и навсякъде. Подобен подход подпомага затвърждаването и надграждането на знанията и уменията, придобити в училище от учениците. Придобиването на знания чрез преживяване извън училището, в реална среда чрез различни образователни маршрути, които включват обекти в тематичните направления: *история и археология – от древността до днес; география и икономика – от недрата на земята и минералите до икономическите предизвикателства в реалния живот; биология, биоразнообразие и екология – в природата и живота с всичките си проявления; изкуства, архитектура и литература – пренесени от векове за векове; етнография, фолклор и занаяти – традиции, съхранили страната и влезли в голямата съкровищница на света и т.н.*, допринасят за личностното и гражданско развитие на учениците, за патриотичното им възпитание, както и за придобиване на трайно, интегрирано знание.

Програмата подпомага изпълнението на Стратегията за възпитателната работа в образователните институции (2019 - 2030 г.), където са определени мерките за патриотичното възпитание, които имат за цел формиране на личностни качества, ценности, нагласи и мотиви, за да подпомогнат пълноценното развитие на ученика като индивидуалност и член на обществото, формирането на позитивното отношение към историята на българската нация, уважение към традициите, обичаите и ритуалите в резултат от тяхното познаване.

От друга страна, за първи път програмата надгражда обучението по български език и литература, история на България и география на България, организирано в чужбина, извънкласните дейности в БНУ, свързани със съхраняването на националната идентичност и култура, като създава възможност за учениците от българските неделни училища (БНУ) в чужбина да опознаят при посещенията на място не само природните и историческите забележителности на България, но и съвременните българи с техните постижения и стремежи. Тя ще допринесе за съхраняване на националната, културната и духовната идентичност на българите по света.

През 2023 г. програмата е насочена към провеждането на образователни маршрути с цел активно учене и извън училище. Дейностите, които ще се реализират, допринасят за обогатяване на когнитивните способности, подобряване на социалния и здравословния начин на живот на учениците, създаване на умения за работа в екип, ефективна комуникация, толерантност, екологична култура, естетическо възпитание и т.н.

За разширяване на интереса у децата и учениците към българската идентичност, култура, традиции и литературно наследство и за утвърждаване на духовните ценности на нацията е разработен модул „Културните и научните институции като образователна среда“.

С изпълнението на дейностите по модула в културните и научните институции (музеи, галерии, театри, планетариуми, обсерватории, научни институти, обществени библиотеки и др.) ще се формират нагласи за учене през целия живот и умения за самостоятелно учене чрез участие на учениците в културно-образователни инициативи, програми и проекти, ще се насърчи четенето и повишаването на грамотността, ще се подкрепи придобиването на ключови компетентности чрез реализиране на междупредметни връзки и чрез екипни проектни дейности.

Националната програма допринася за оптималното развитие на способностите на учениците в тяхното личностно развитие с разбиране и отношение към предизвикателствата на високотехнологичното общество и климатичните промени на страната като част от планетата ни. Реализирането на образователните маршрути е от ключово значение за изграждането на правилни модели на поведение в училище и в обществото.

2. ЦЕЛИ И ОБХВАТ НА ПРОГРАМАТА

Националната програма е разработена в съответствие с приоритетна област 5 „Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция” на Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030).

2.1. Цели на програмата

За модул 1 „Образователни маршрути“:

Създаване на условия за надграждане на знанията и уменията на учениците, както и възможности за социализация и общуване на учениците и педагогическите специалисти извън училищната и семейната среда с цел получаване на трайно интегрирано знание и меки умения, които подобряват личностното развитие.

За модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“:

- **Обща цел** – изграждане на трайни навици за формиране на умения за учене през целия живот, практическо осмисляне на наученото и мотивиране за прилагане на изследователски подходи.
- **Конкретни цели на Модул 2:**
  - ✓ насърчаване на четенето и повишаване на грамотността;
  - ✓ разширяване на достъпа до националното и световното културно-историческо наследство, до значими достижения в областта на литературата, изкуствата и науката
  - ✓ възпитание в дух на родолюбие и подкрепа за формиране на национални и общоевропейски ценности
  - ✓ осигуряване на условия за провеждане на занимания по интереси и на учебни часове в естествена среда, извън класната стая;
  - ✓ подпомагане на учебния процес чрез провеждане на съвместни инициативи с културни и научни институции

2.2. Обхват

За модул 1 „Образователни маршрути“:

Модулът се изпълнява на територията на Република България и обхваща следните училища – държавни, общински, частни, духовни, както и БНУ в чужбина, подпомагани от МОН, при спазване на реда и условията на:

- Наредбата за детските и ученическите туристически пътувания с обща цена, инициирани от институциите в системата на предучилищното и училищното образование, приета с ПМС № 365 от 2016 г.;
- Наредба №10/01.09.2016 г. за организация на дейностите в училищното образование;
- Наредба за условията и реда за предоставяне на средства за компенсиране на намалените приходи от прилагането на цени за обществени пътнически превози по автомобилния транспорт, предвидени в нормативните актове за определени категории пътници, за субсидиране на обществени пътнически превози по нерентабилни автобусни линии във вътрешноградския транспорт и транспорта в планински и други райони и за издаване на превозни документи за извършване на превозите, приета с ПМС № 163 от 29.03.2015 г., обн., ДВ, бр. 51 от 7.07.2015 г., изм., бр. 53 от 4.07.2017 г.

Участници в образователните маршрути са ученици от I клас до XI клас, педагогически специалисти от училището и по преценка на училището – медицинско лице.

Учениците се организират в групи със съответни ръководители, като на всеки 10 ученици се определя 1 ръководител - учител/педагогически специалист.

За модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“:

- държавни и общински училища от системата на училищното образование на територията на Република България;
- Националният музей на образованието – град Габрово.

3. БЮЖЕТ НА ПРОГРАМАТА

Общ бюджет на програмата: **14 357 500 лв.**

Разпределение на общия бюджет по модули:

Дейности/Модули	ЛВ.
Модул 1 Образователни маршрути	13 757 500
Модул 2 Културните и научните институции като образователна среда	600 000
Общ размер	14 357 500 лв.

При необходимост се допуска прехвърляне на средства от един модул в друг и от една дейност към друга в рамките на даден модул.

4. ДОПУСТИМИ БЕНЕФИЦИЕНТИ

За модул 1 „Образователни маршрути“:

Бенефициенти на средствата по модула са: държавни, общински, частни и духовни училища, както и български неделни и държавни училища от чужбина, подпомагани от МОН.

Всеки ученик може да бъде включен в група един път за периода на изпълнение на програмата.

За модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“:

- държавни и общински училища от системата на училищното образование на територията на Република България, като за дейности в обществените библиотеки кандидатстващите училища не трябва да са били класирани през предходните три учебни години за финансиране в модул „Обществените библиотеки като образователна среда“ по Национална програма „Създаване на съвременна образователна среда“;

- Националният музей на образованието – град Габрово.

5. ДЕЙНОСТИ ПО ПРОГРАМАТА

5.1.: Модул 1. ОБРАЗОВАТЕЛНИ МАРШРУТИ (от 2 до 5 дни):

Обекти по тематични направления съгласно *Приложението*:

5.1.1. тематично направление *История и археология*;

5.1.2. тематично направление *География и икономика*;

5.1.3. тематично направление *Биология, биоразнообразие и екология*;

5.1.4. тематично направление *Изкуства, архитектура и литература*;

5.1.5. тематично направление *Етнография, фолклор и занаяти*.

Всяко от посочените направления съдържа познавателни обекти (5.1.1.-5.1.5), които са разположени в съответните области на страната. Всяко училище има възможност да прави своите образователни маршрути като избира обекти от Приложението с тематичните направления от т. 5.1.1. до т. 5.1.5., като към тях могат да се добавят и други обекти, така че всяко училище да направи свой туристически „пъзел“ от различни интегрирани познания от различни тематични направления, съобразен със спецификата на учениците, интересите им, познавателните цели и възможностите.

При посещенията на място по избраните образователни маршрути училището може да осигури обучителна беседа, познавателни материали, презентации, демонстрации и други. Необходимо е местни лица - екскурзоводи, планински водачи, участници в местни клубове и съюзи, читалища, членове на занаятчийски задруги, представители на краеведчески дружества, на Българския туристически съюз (БТС), експерти от местни музеи, културни и обществени институции, организации и други да участват със беседи, презентации, разкази и/или да подкрепят по друг начин групите от училищата.

При съставянето на образователните маршрути и избора на обекти от тематичните направления училищата могат се консултират с партньора на МОН по програмата – Българският туристически съюз /БТС/ за: изготвяне на списъци с обекти от заявените области на познанието; изготвяне на туристически маршрути по географски области; отпечатване и предоставяне на одобрени модели от маршрути с кратка информация за обектите и други.

Към посочените в приложенията обекти ***се допуска добавяне на нови***, като има възможност за консултация с БТС, който предоставя образователен пътеводител и печатни материали с примерни модели по дни и актуална информация за местни екскурзоводи, гидове, уредници на къщи музеи (на художници, писатели, поети и т.н.), занаятчийски работилници, етнографски комплекси и др. специалисти, които работят в посещаваните обекти.

Дейностите, включени в образователните маршрути, са:

- изготвяне на образователни маршрути с избрани обекти от тематични направления (вкл. настаняване с нощувки, храна, транспорт, застраховка);
- провеждане на различни дейности, дискусии, посещения на забележителности, музеи, театри, паметници, занаятчийски работилници, екологични производства, исторически комплекси, резервати и др. по време на съответния образователен маршрут;

- провеждане на срещи и/или образователни дейности с местни лица за участниците по време на образователния маршрут.

Допустимо е при осъществяването на образователен маршрут българските училища от чужбина да си партнират с училище от България.

Училищата изготвят своите образователните маршрути с обекти *по направления* (5.1.1.- 5.1.5,) както следва:

- *за 5-дневни образователни маршрути с 4 нощувки* - минимум 3 от посочените образователни направления с не по-малко от 6 обекта;
- *за 4-дневни образователни маршрути с 3 нощувки* - минимум 3 от посочените образователни направления с не по-малко от 4 обекта;
- *за 3-дневни образователни маршрути с 2 нощувки* - минимум 2 от посочените образователни направления с не по-малко от 3 обекта;
- *за 2-дневни образователни маршрути с 1 нощувка* - минимум 1 от посочените образователни направления с не по-малко от 2 обекта.

5.2.: Модул 2. КУЛТУРНИТЕ И НАУЧНИТЕ ИНСТИТУЦИИ КАТО ОБРАЗОВАТЕЛНА

СРЕДА (до 1 ден):

- провеждане на задължителни, избираеми и факултативни учебни часове по учебни предмети от училищната подготовка в музеи, галерии, обществени библиотеки, обсерватории, планетариуми, научни институти;
- посещение на театрални постановки, концерти, изложби, представяне на книги, филми и др. (или представянето им в училище), свързани с конкретно учебно съдържание;
- срещи с актьори, писатели, художници, музикални дейци, научни работници, библиотекари от обществени библиотеки и др. по теми, свързани с конкретно учебно съдържание;
- провеждане на литературни четения, конкурси, „дни на...” съвместно с културни и с научни институции
- провеждане на виртуални турове в културни и научни институции в страната и чужбина и видеоуроци;
- осигуряване на абонамент за читателски карти в обществените библиотеки за проявилите желание ученици, вкл. техните учители, както и достъп до специализираните услуги, които предоставят обществените библиотеки, съгласно Закона за обществените библиотеки (предоставяне на писмена библиографска информация; предоставяне на ретроспективни библиографски издирвания; доставка на библиотечни документи от страната и чужбина; достъп до външни мрежови

ресурси и бази данни; копиране на библиотечни документи; публикуване на издания).

- дейности на „Музейно училище“ към Националния музей на образованието – град Габрово.

6. РАЗХОДИ, ДОПУСТИМИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ, И ЕТАПИ НА ФИНАНСИРАНЕ

6.1. Образователни маршрути от 2 до 5 дни:

Допустимите разходи са за: образователен маршрут от 2 до 5 дни, включващ до 4 нощувки, храна, транспорт, застраховка; посещения на културно-исторически забележителности, музеи, занаятчийски работилници и др.; провеждане на различни образователни дейности, дискусии и образователни игри в различни научни области; провеждане на срещи и дейности с изявени личности, местни специалисти, които работят в посетения обект; входни билети, такси за беседи в посетени обекти.

Одобряването на бенефициентите за финансиране по програмата се прекратява при достигане на максималния бюджет за дейностите от 5.1.1. до 5.1.5.

Финансирането на училищата – бенефициенти по програмата се извършва 100 % авансово след одобрение за участие в програмата.

Наличните документи се съхраняват на хартиен и електронен носител в съответното училище.

За българските училища от чужбина финансовия пакет включва само разходи, направени на територията на Република България.

6.2. Модул 2: „Културните и научните институции като образователна среда“:

За дейностите по Модул 2 училищата кандидатстват с общ формуляр (по образец на МОН) и на всяко кандидатстващо училище се предоставят до 5000 лв. за финансиране на:

- входни билети за ученици и придружаващите ги учители за посещение на музей, галерия, театрална постановка, концерт;
- стойността на театралното или концертното изпълнение, реализирано в училище;
- такси за беседи, виртуални турове и видеоуроци в музей или галерия;
- такси за виртуални турове в музеи и галерии извън България;
- материали, предложени от музеите, галериите, обществените библиотеки, обсерваториите, планетариумите, научните институти за дейности по време на уроците (невключени във входните билети);

транспортни разходи, в случай на необходимост, за учениците и придружаващите ги учители с влак или автобус (организирането на транспорт, когато планираните дейности не се провеждат в населеното място, в което е училището, следва да бъде

съобразено с действащите нормативни изисквания за пътувания на учениците)

- възнаграждения на външни лица (лектори, автори);
- заплащане на читателски карти за ученици и техните учители, заявили желание за ползване на ресурси в обществена библиотека;
- заплащане при необходимост на такси за достъп до специализираните услуги.

Етапи на финансиране по Модул 2

Финансирането по модула се осъществява еднократно до изчерпване на финансовия ресурс въз основа на подреждане на училищните проекти в низходящ ред по общия брой точки, които са получили спрямо посочените критерии

За дейностите, които реализира в рамките на модула, Националният музей на образованието – Габрово получава 10 000 лв.

7. СРОК НА ИЗПЪЛНЕНИЕ

За Модул 1 „Образователни маршрути“: от датата на публикуване на програмата на интернет страницата на Министерството на образованието и науката до 30.06.2024 г.

За Модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“ дейностите се провеждат от 15.09.2023 г. до 30.06.2024 г.

8. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

8.1. За Модул 1 „Образователни маршрути“

Очаквани резултати

- затвърждаване и надграждане на знания и умения, придобити в училище чрез наблюдения, проучване и преживяване в реална среда в различни образователни маршрути по съответните направления;

- получаване на интегрирано знание и познания за България;
- опознаване, съхраняване и утвърждаване на българските традиции и култура;
- укрепване на националното самосъзнание и самочувствие у учениците от БНУ;
- придобиване на умения за правилен модел на поведение чрез проява на толерантност, ефективна комуникация, умения за работа в екип и социална активност.

Показатели за изпълнение

Брой участници, включени в образователните маршрути по програмата – до 27 000.

8.2. За Модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“

- Брой ученици от началния и прогимназиалния етап на основното образование, както и от първи гимназиален етап на средното образование, с които са проведени задължителни, избираеми и факултативни учебни часове в музеите и галериите, обсерваториите, планетариумите, научните институти, обществените библиотеки, както и посещения на театрални постановки, изложби и концерти през учебната 2023/2024 година – 7000.
- Брой училища, чиито ученици са включени в дейности по модула – 200.

9. УСЛОВИЯ И РЕД ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ФИНАНСИРАНЕТО

9.1. За Модул 1 „Образователни маршрути“

1. Образователните маршрути се финансират при максимална стойност 100 лв. за 1 ден на 1 участник (ученици, педагогически специалисти, медицинско лице – по преценка на бенефициента).

Максималният размер на средствата, които може да получи едно училище по програмата, са както следва:

- до 50 ученици в училище	до 5 500 лв.
- до 100 ученици в училище	до 11 000 лв.
- до 200 ученици в училище	до 22 000 лв.
- до 400 ученици в училище	до 44 000 лв.
- над 400 ученици в училище	до 66 000 лв.

Одобряването за финансиране на държавни, общински, частни и духовни училища, както и за българските училища от чужбина се извършва до достигане на максималния бюджет на модула за дейностите от 5.1.1. до 5.1.5., след което се прекратява.

Одобряването за финансиране на БНУ в чужбина се осъществява при спазването на ограничение до 20 % от общия брой БНУ в съответната държава (но не по-малко от 1 БНУ).

Образователните маршрути по съответните направления имат за цел да осигурят максимална възможност за участие на повече ученици, поради което 1 ученик може да бъде включен само в 1 група.

Неизразходваните средства, останали след приключване на програмата на 31.07.2024 г., и/или непризнати разходи, се прихващат от следващ транш, в случай на одобряване на същия бенефициент по същата програма, или се възстановяват.

2. Публичност

За популяризиране на програмата всяко училище участник може да разходва до 5 процента от одобрените средства.

Министерството на образованието и науката популяризира Модул 1 „Образователни маршрути“ чрез организиране на работни срещи, форуми, медии и в интернет пространството и други със средства в размер до 60 000 лева.

3. Актуализиране, поддръжка на електронна система и администриране в електронна среда- до 30 000 лева.

9.2. За Модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“

В срок до един месец от датата на публикуване на програмата на интернет страницата на Министерството на образованието и науката училищата разработват проектни предложения за допустимите за финансиране дейности.

Всяко училище може да кандидатства само с един проект – за начален, за прогимназиален или за първи гимназиален етап.

Проектът може да предвижда една или повече дейности от посочените като допустими по-горе, посещения в една или повече институции, срещи напр. само с актьори или с актьори и музикални дейци и т.н.

Изисквани документи:

1. Придружително писмо от директора на училището.
2. Формуляр за кандидатстване (по образец на МОН), който съдържа:
  - цели и очаквани резултати;
  - участници - брой ученици, които ще бъдат обхванати в проектните дейности и екип за изпълнение на проекта в училището;
  - кратко описание на мотивите за избор на институцията, както и темите и дейностите, които ще бъдат реализирани на територията ѝ;
  - кратко описание на мотивите за избор на дейностите, които ще бъдат реализирани по модула;
  - финансов разчет.
3. Решение на педагогическия съвет за кандидатстване на училището по този модул на националната програма.

4. Декларация на директора на училището за недопускане на двойно финансиране.

Проектът може да предвижда участието на частно училище като партньор, при условие че се организират съвместни посещения в културни институции с учениците от общинското или държавно училище – бенефициент по програмата. Допуска се едно частно училище да участва в партньорство само с едно държавно или общинско училище – бенефициент по проекта.

10. ПРОЦЕДУРА ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ И ОЦЕНЯВАНЕ НА ИЗИСКУЕМИТЕ ДОКУМЕНТИ НА БЕНЕФИЦИЕНТИТЕ

10.1. За Модул 1 „Образователни маршрути“

Кандидатстване

Кандидатстването по Модул 1 се извършва в срок до 45 дни от датата на публикуване на програмата на интернет страницата на Министерството на образованието и науката с формуляр по образец.

Дейностите по Модул 1 се планират и изпълняват до 30.06. 2024 година.

Държавните, общинските, частните и духовните училища кандидатстват в електронната платформа **ischools.mon.bg**, а ***българските училища от чужбина*** в електронната платформа **world.mon.bg**.

Необходими документи

- формуляр по образец, който включва:
  - цел;
  - очаквани резултати;
  - програма за избран образователен маршрут с включени обекти, забележителности и др.;
  - общ брой ученици в училището; брой групи и брой участници в програмата;
  - финансов план/бюджет според броя на групите, участниците и продължителността;
- ***решение на педагогическия съвет*** на училището за избор на туроператор и подбор за участие на учениците в образователните маршрути по програмата и сформирание на групи – за училищата в страната;
- ***договор с туроператор***

Договорът с туроператора задължително трябва да включва в предмета си маршрут и обекти за посещения, местоположение и вид на обекта за настаняване, брой нощувки, брой и вид на храненията, застраховка, други услуги, включени в общата цена (дейности, свързани с посещения на забележителности, входни такси и др.); към договора задължително се прилага офертата, която става неразделна част от договора.

Възникналите правоотношения между туроператора и служителите на институцията, определени като придружаващи лица при провеждането на образователните маршрути, се уреждат с договор в писмена форма съгласно чл. 4, ал. 3 от Наредбата за детските и ученическите туристически пътувания с обща цена, инициирани от институциите в системата на предучилищното и училищното образование.

- **декларация по т. 13.1. от програмата.**

Разглеждане, одобрение и класиране

Началникът на съответното РУО определя експерт/и за **проверка на документите на държавните, общинските, частните и духовните училища** в електронната платформа **ischools.mon.bg** в срок до 3 дни от датата на кандидатстване в платформата, която съдържа:

- Формуляр по образец;
- Решение на Педагогическия съвет на училището;
- Договор с туроператор;
- Декларация по т. 13.1. от програмата.

Министърът на образованието и науката одобрява предложение за финансиране на училищата по Националната програма.

В срок до 7 дни от датата на кандидатстване в съответната платформа бенефициентите се уведомяват по електронна поща за резултатите.

10.2. За Модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“

Разработените проектни предложения се предоставят в РУО, оценяват и класират от комисия, определена със заповед на началника. Проектните предложения трябва да са съобразени с действащите нормативни изисквания за пътувания на учениците (когато музеят не се намира в населеното място, в което е училището) и с действащите учебни програми.

Оценяването се извършва по следните критерии:

- административно съответствие за пълно и точно попълване на формуляра за кандидатстване – максимален брой 4 точки;
- аргументация на избора на дейности, както и на връзката им с процеса на обучение – максимален брой 4 точки;
- аргументация на избора на теми и дейности, които ще се осъществяват в институцията, както и на връзката им с процеса на обучение – максимален брой 4 точки;
- целесъобразно разпределение на заявените средства по бюджетни дейности – максимален брой 4 точки;

- степен на съответствие между цели, дейности и очаквани резултати – максимален брой 4 точки.

Максималният брой точки от всички критерии е 20.

Класирането на проектните предложения се извършва в низходящ ред според получените при оценяването точки.

До един месец след крайния срок за кандидатстване на училищата протоколът (по образец) с класирането на училищата от региона със съответните суми за финансиране се изпраща в МОН в електронен вид на съответните координатори от МОН.

Комисията, определена от министъра на образованието и науката, обобщава предложенията от регионалните управления по образованието до един месец след срока за изпращане на протоколите от РУО и предоставя на министъра на образованието и науката за утвърждаване окончателен списък на училищата за финансиране по този модул на програмата. Средствата се предоставят на училището чрез финансиращия орган.

В едномесечен срок от одобряване на програмата от Министерски съвет на официалната страница на МОН се обявява конкурс за най-добър урок в културна институция.

В обявата се описват изискванията към разработването и представянето на уроците, условията за участие, сроковете, реда на оценяване и класиране на уроците в културната институция, както и тяхното популяризиране.

В срок до един месец от датата на публикуване на програмата на интернет страницата на Министерството на образованието и науката Националният музей на образованието – Габрово представя в Министерството на образованието и науката програма за дейности на Националния център „Музейно училище”.

11. ОТЧИТАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО ОТ БЕНЕФИЦИЕНТИТЕ

11.1. За Модул 1 „Образователни маршрути“

Бенефициентите – държавни, общински, частни и духовни училища представят справка-декларация за извършените разходи, подписана от директора на училището в електронната платформа **ischools.mon.bg** в срок до 5 работни дни след приключване на дейностите по всеки образователен маршрут за всяка група, която се проверява до 5 работни дни от регионалните управления на образованието.

Бенефициентите – БНУ отчитат извършените разходи чрез прикачване на разходооправдателни документи в платформата **world.mon.bg** в срок от 10 работни дни след приключване на дейностите по всеки образователен маршрут за всяка група.

11.2. За Модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“

Информация (по образец на МОН) за изпълнение на дейностите по модула и за изразходваните средства се изготвя от всяко училище до 30.07.2023 г., обобщава се от РУО и в срок до 30.08.2023 г. се изпраща в МОН. В срок до 30.07.2023 г. Националният музей на образованието – Габрово представя в Министерството на образованието и науката отчет за дейностите на Националния център „Музейно училище“.

По хода на изпълнението на дейностите по Модул се допускат промени в графика на провеждането им по обективни причини, но не се допускат промени в целите, темите и мястото на провеждане на дейностите.

При обективна невъзможност за реализация на някоя от дейностите предвидените средства може да се разходват за допълнителни продукти/услуги по друга от одобрените в проектното предложение дейности или за осъществяване на друга дейност, сходна с предвидената. За целта директорът на училището внася в РУО аргументирано предложение за промяна, което се разглежда от комисията за оценяване на проектните предложения, определена със заповед на началника. Училището може да предприеме действия в изпълнение на промяната само след положително становище на комисията.

Контрол по изпълнението на дейностите по Модул 3, с изключение на дейностите, реализирани от Националния музей по образованието - Габрово, се осъществява от директора на училището.

12. МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

12.1. За Модул 1 „Образователни маршрути“

При реализацията на дейностите за изпълнението на целите по програмата се извършва мониторинг от РУО и от МОН, който се осъществява чрез: преглед на документи в съответната електронната платформа; извършване на анкети, срещи, разговори с ученици, учители, ръководствата на училищата, родители, вкл. и онлайн.

12.2. За Модул 2 „Културните и научните институции като образователна среда“

Експерти от регионалните управления на образованието по преценка и при необходимост може да извършват мониторинг както на място, така и от разстояние в рамките на средства в размер на до 10 000 лв. от бюджета на Модул 2.

13. ДЕМАРКАЦИЯ И ДОПЪЛНЯЕМОСТ С ДРУГИ НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ ИЛИ ПРОЕКТИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ ИЛИ ДРУГИ МЕЖДУНАРОДНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ

13.1. Дейностите и средствата по националната програма не могат да дублират дейности и средства с еднакво предназначение по други национални програми за развитие на образованието, друго национално финансиране, фондовете на Европейския съюз, както и други донорски програми, което се декларира от съответния бенефициент, подал проектно предложение/искане за финансиране.

13.2. Декларацията по т. 13.1. е задължителна и следва да съдържа следния текст: „Декларирам, че дейностите, за които кандидатствам, не са финансирани по друг проект, програма или каквато и да е друга финансова схема или процедура от националния бюджет, бюджета на Общността или друга донорска програма“.

ОБЛАСТ	5.1.1. история и археология	5.1.2. география и икономика	5.1.3. биология, биоразнообразие и екология	5.1.4. изкуства, архитектура и литература	5.1.5. етнография, фолклор и занаяти	
НП "БЪЛГАРИЯ - ОБРАЗОВАТЕЛНИ МАРШРУТИ" - МОДУЛ 1						
1	БЛАГОЕВГРАД	Безименния град (Добринище) Исторически музей (Разлог) Самуилова крепост (Петрич) Античен град "Хераклея Синтика" (Петрич) Епископска базилика (Сандански) Историко-археологически резерват с. Ковачевица Историко-археологически резерват с. Лещен Историко-археологически резерват с. Долен Никополс ад Неструм (до с. Гърмен) Регионален исторически музей (Благоевград) Археологически музей (Сандански) Исторически музей (Гоце Делчев)	Връх Вихрен и Байкушева мура (Пирин) Езеро Безбог; Поповото Езеро и Връх Безбог (Пирин) Мелнишки скални пирамиди (Мелник) Посетителски център на национален парк Рила (Паничище) Посетителски център на национален парк Пирин (Банско) Посетителски център природен парк Беласица (с. Коларово) Ландшафтно-исторически парк „Градище“ (с. Долно Дряново) Градски парк „Св. Врач“ (Сандански) Биосферен резерват Парангалица (Рила) Местност Попови ливади (Гоце Делчев) Резерват Ореляк (Пирин)	Парк за мечки (Белица) Вековните чинари (Гърмен) Вековен чинар (Сандански) Вековен чинар (с. Златолист, община Сандански) Вековен чинар (Гоце Делчев)? Градски парк „Свети Врач“ (Сандански) Зоологическа градина (Благоевград) Парк "Бачиново" (Благоевград) Попинолъшки водопад (Пирин) Пролом Момина Клисурса (Марица) Пътеката на рилската иглика (Разлог) Пътека на Глухаря (Разлог) Екопътека "Следите на ледника" (Белица) „Пътека на билките“ (Кресна) „Пътеката на мечката“ (Сенокос) Екоцентър Влахи (с. Влахи)	Художествена галерия (Банско) Дом на изкуствата (Банско) Музей „Никола Валцаров“ (Банско) Музей „Неофит Рилски“ (Банско) Църква "Св. Троица" (Банско) Църква „Свето Благовещение“ (Разлог) Църква "Св. Св. Теодор Тирон и Теодор Стратилат" (с. Добърско) Светлороженски манастир "Рождество Богородично" (Мелник) Местност Рупите - храм-памятник "Св. Петка Българска" (Петрич) Хаджидимовски манастир "Св. Великомъченик Георги Победоносец" (Хаджидимово) Роженски манастир „Рождество Богородично“ (около Мелник) Къща музей "Роден дом на Г. Измирлиев - Македончето" (Благоевград)	Велянова къща (Банско) Постоянна иконна изложба (Банско) Кордопулова къща (Мелник) Възрожденски комплекс "Вароша" (Благоевград) Исторически музей (Мелник) Къща за гости Дешка (Горно Драглище)
2	БУРГАС	Музей на солта (Поморие) Скален феномен "Трите братя" (Айтос) Бургаски фар (Бургас) Нос "Емине" (Бургас) Ченгеле скеле (Бургас) Връх Бакърлъка (с. Атия) Лъвската глава (Приморско) Остров „Свети Иван“ (Созопол) Село Резово – крайна точка на българското крайбрежие Водопад „Докузак“ (с. Стоилово, община Малко Търново) Пещера „Брежанка“ (Малко Търново) Пещера „Рускина дупка“ (с. Железово, общ. Камено) Добровански гъби (Айтос) Авиомузей (Бургас) Морска градина (Бургас)	Посетителски център "Поморийско езеро" (Поморие) Природозащитен център "Пода" (Бургас) Природонаучен музей (Бургас) Резерват „Атанасовско езеро“ (Бургас) Резерват „Ропатома“ (Приморско) Природен парк „Странджа“ (Малко Търново) Защитена местност „Марина река“ (Странджа) Защитена местност „Силистар“ (Странджа) Експозиция "Горска сбирка" (Грамаатиково) Информационно-посетителския център на ДПП "Странджа" (Малко Търново) Местност Трите дерета (Странджа) Природна забележителност "Пещери и извори на р. Младежка" (Странджа) Местност Бяла вода (Странджа) Природна	Архитектурен резерват (с. Бръшлян) Къща музей „Петя Дубарова“ (Бургас) Къща музей „Георги Баев“ (Бургас) Манастир „Света Анастасия“ (остров между нос Света Анастасия и Атия) Архитектурен резерват „Старите поморийски къщи“ (Поморие) Крепост „Маркели“ (Карнобат) Килийно училище (с. Бръшлян)	Етнографска къща музей (Малко Търново) Етнографски комплекс „Генгер“ (Айтос) Етнографска експозиция (Созопол) "Бракалова къща" - Етнографският музей (Бургас) Етнографска къща музей (с. Бръшлян) Старинен Несебър	
3	ВАРНА	Военноморски музей (Варна) Морска градина (Варна) Лонгозни гори на р. Камчия Парк и резиденция Евксиноград Музей на стъклото (Белослав)	Парк музей "Владислав Варненчик" (Варна) Варненския аквариум (Варна) Делфинариум (Варна) Устието на р. Камчия Природен парк „Златни пясъци“ (Аксаково) Университетска ботаническа градина (Варна) Побитите камъни (Страшимирово) Зоопарк Горица (Бяла) Защитена местност „Ятата“ (Белослав) Местност "Батова" (Аксаково) Водопад Орлов камък (с. Горен чифлик)	Летен театър (Варна) Градска художествена галерия „Борис Георгиев“ (Варна) Музей на мозаиките (Девня) Държавен куклен театър (Варна) Дворец на културата и спорта (Варна)	Етнографски музей (Варна) Музей на куклите (Варна) Квартал "Талияна" (Варна)	

4	ВЕЛИКО ТЪРНОВО	Архитектурно-исторически резерват „Царевец“ (В. Търново) Хълм Трапезица (В. Търново) Никаполис ад Иструм (с. Никюп) Античен керамичен център край Павликени Римски легионен лагер и ранновизантийски град Нове (Свищов) Мемориален комплекс Паметник на Вълчан войвода, Раювски кромлех и Параклис "Св. Петка Търновска" (с. Раювци, общ Елена) Регионален исторически музей (В. Търново) Музей „Възраждане и учредително събрание“ (В. Търново) Античен керамичен център (Павликени)	Еменски каньон (с. Емен) "Мини България парк" (Велико Търново) „Божур поляна“ (Горна Оряховица) Остров Вардим (Дунав) Природен парк Персина (Дунав) Парк Ксилифор (Велико Търново) Местност Пера - Света Троица (Велико Търново)	Хотнишки водопад и Хотнишка екопътека (с. Хотница) Язовир Йовковци (В. Търново) Еменски каньон (В. Търново) Зоопарк (Павликени)	Къща музей „Емилиян Станев“ (В. Търново) Хан на Хаджи Николи (В. Търново) Къщата с маймунката (В. Търново) Църквата „Св. Четиридесет мъченици“ (В. Търново) Църквата „Св. Св. Петър и Павел“ (В. Търново) Къща музей „Алеко Константинов“ (Свищов) Манастир „Св. Св. Петър и Павел“ (Лясковец) Скулптурна изложба на открито на български войводи, ханове и царе (с. Раювци) Архитектурен резерват Арбанаси Преображенски манастир (В. Търново)	"Самоводската чаршия" (В. Търново) Сарафкината къща (В. Търново) Етнографски комплекс „Българка“ Музей на гурбетчийското градинарството (Лясковец) Архитектурно-исторически комплекс „Даскаловница“ (Елена)
5	ВИДИН	Крепост "Баба Вида" (Видин) Крепост „Кастра Мартис“ (Кула) Раковишки манастир „Св. Троица“ (село Раковица) Изворски манастир „Успение Богородично“ (с. Извор) Пещерата Козарника (Белоградчик) Алботински скален манастир (Видин)	Крайречен парк (Видин) Пещера „Магурата“ (с. Рабиша) Рабишко езеро Скалите (до с. Дъбравка) Пещера „Венеца“ (с. Орещец)	Белоградчишките скали (Белоградчик) Биосферен резерват „Чупрене“ Устие на р. Тимок Водопад „Бела вода“ (р. Стакевска)	Художествена галерия „Никола Петров“ Катедрален храм „Св. вмчк Димитър Солунски“ (Видин) Храм „Св. Николай Мирликийски Чудотворец“ (Видин) Мавзолей на екзарх Антим I (Видин) Джамия на Осман Пазвантоглу (Видин)	Етнографска експозиция в музей „Кръстата казарма“ (Видин) Регионален исторически музей (Белоградчик)
6	ВРАЦА	Археологически комплекс Калето (Мездра) Национален музей "Параход Радецки" (Козлодуй) Паметник на Христо Ботев и неговата чета (Козлодуй) Куртпашова кула (Враца) Кулата на Мешчиите (Враца) Могиланската могила (Враца) Комплекс „Вестителя“ (Враца) Базилка в местността Пресветица (с. Очиндол) Регионален исторически музей (Враца)	Проход „Вратцата“ (Враца) Връх Околчица - Лобното място на Христо Ботев (Враца) Божия мост (с. Лиляче) Водопад Врачанска скакля Водопад „Боров камък“ (Враца) Водопад „Шопката“ (с. Паволче) Природозащитен център „Натура“ (Враца) Дунавско крайбрежие (Козлодуй) Остров Есперанто (Дунав)	Пещера Леденика (Враца) Ритлите (Враца) Екопътека "Боров камък" (Врачански Балкан) Екопътека "Белите скали" (Врачански Балкан) "Горска пътека на приказките" (Враца) Природозащитен център Натура (Враца)	Черепишки манастир „Успение Богородично“ (гара Черепиш, Искърско дефиле) Къща музей „Баба Илийца“ (с. Челопек) Паметник „Дядо Йоцо гледа“ (с. Очиндол) Скален манастир „Св. Иван Пусти“ (Враца) Струлешки манастир (с. Струлец) Болярската църква (Враца)	Етнографско-възрожденски комплекс „Софроний Врачански“ (Враца) Музей на файтона (Враца)
7	ГАБРОВО	Регионален исторически музей (Габрово) Национален музей на образованието (Габрово) Архитектурно-исторически резерват (Боженци) Късноантична крепост в местността Градище (Габрово) Интерактивен музей на индустрията (Габрово) Исторически музей (Севлиево) Средновековна крепост Хоталич (Севлиево) Средновековна крепост в местността Градът (село Крамолин, община Севлиево) Исторически музей (Дряново)	Географски център на България - "Узана" (Габрово) Интерактивен музей на индустрията (Габрово) Пещера "Бачо Киро" (Дряново)	Зоопарк (Габрово) Екопътека Витата стена (Габрово) Местност Люляците (Габрово)	Музей "Дом на хумора и сатирата" (Габрово) Соколовски манастир (Габрово) Музей "Колю Фичето" (Дряново) Дряновски манастир (Дряново) Музей Старото/Славейковото школо (Трявна) Музей „Азиатско и африканско изкуство“ (Трявна) Музей „Ангел – Кънчевата къща“ (Трявна)	Регионален етнографски музей на открито "Етъра" (Габрово) Музей Тревненска иконописна школа (Трявна) Художествена галерия (Трявна) Райковата къща музей (Трявна) Даскаловата къща (Трявна)
8	ДОБРИЧ	Нос Калиакра - арх. резерват (Каварна) Дворецът (Балчик) Исторически музей (Каварна) Ботевски манастир „Света Марина“ (Ботево) Местността „Текето“ (Оброчище) Храмът на Кибела (гр. Балчик) Крепост Залдапа (между Добрин и Абрит) Археологически резерват Яйлата (край Каварна) С. Калъч Къой (край Тюленово) Фарът на нос Шабла (край Шабла) Национален археологически резерват "Яйлата" (Камен бряг)	Нос Шабла (Шабла) Шабленско езеро (Шабла) Дуранкулашко езеро (с. Дуранкулак) Нос Сиврибурун – граница с Румъния (с. Дуранкулак) Музей на „Природата на Добруджа“ - Добрич Местност „Тузлата“ (Балчик) Нос „Картал бурун“ (край Дуранкулак) „Големия остров“ (край Дуранкулак) Резерват „Балтата“ (между Албена и Кранево) Крановският скален лабиринт (Добрич)	Университетска ботаническа градина (Балчик) Център за защита на животните (Добрич) Регионален исторически музей – Добрич – „Природата на Добруджа“ Градски парк „Свети Георги“ - Добрич Природен резерват „Балтата“, община Балчик Екопарк „Геранеа“, община Балчик Природен и археологически резерват „Яйлата“ (Каварна) Природен резерват „Болата“, община (Каварна) Зелен образователен център (Шабла)	Дом-паметник "Йордан Йовков" (Добрич) Художествена галерия (Добрич) Фарът на нос Шабла (край Шабла) Музей „Родната къща на Адриана Будевска“ (Добрич) Скален манастир „Раклената пещера“/ Сандъкли Маара (Балчик) Скален манастир „Тарапаната“ (Добрич) Скален манастирски комплекс „Шан Кая“ (Оногур)	Архитектурно етнографски музей на открито „Стария град Добрич“ „Музей на земеделието“ (Добрич – ПГАС) „Музей на земеделското образование в Добруджа“ “ (Добрич – ПГАС) Регионален исторически музей (Добрич) Исторически музей (Генерал Тошево)

9	КЪРДЖАЛИ	Перперикон (Кърджали) Светилището при с. Татул(Момчилград) Тракийско светилище Харман кая (с. Биволяне) Тракийски култов комплекс Орлови скали(Ардино) Дяволския мост (Ардино) Средновековна крепост Моняк (Кърджали) Тракийско светилище (с. Небекса) Крепост "Вишеград" (с. Вишеград)	Каменни гъби (с.Бели пласт) Кеменна сватба (с. Зимзелен) Скални феномени (с. Бенковски) Детската железница (Кърджали) Язовир "Кърджали" (Кърджали) Пещера Утроба (Кърджали) Вкаменената гора (с. Равен)	Природозащитен център „Студен кладенец“ (с. Студен кладенец) „Водно огледало“ (Кържали) Скалите на Устра (Джебел) Местност Средна Арда (Кърджали) Езерото с лилиите (с. Летовник)	Художествена галерия „Станка Димитрова“ (Кърджали) Манастирски комплекс "Йоан Предтеча" (Кърджали) Арт галерия "Кръг" (Кърджали) Арт къща "Дъждовница" (Кърджали) Централна Джамия (Кърджали) Енорийски православен храм (Кърджали) Дървена джамия (с. Подкова)	Регионален исторически музей (Кърджали) Керимовата къща (Кърджали)
10	КЮСТЕНДИЛ	Къща музей "Димитър Пешев" (Кюстендил) Регионален исторически музей (Кюстендил) Исторически музей (Дупница) Часовникова кула (Кюстендил) Национален резерват "Пауталия - Велбъжд" (Кюстендил) Къща музей "Ильо войвода" (Кюстендил) Крепостта „Хисарлъка“ (Кюстендил)	Връх Руен (Осоговска планина) Стобски пирамиди (с. Стоб) Базиликите на антична Пауталия (Кюстендил) Бистришки водопад (село Бистрица) Водопад Горица (село Овчарци) Водопад Рилска Скакавица (Рила) Водопад Полска Скакавица (село Полска Скакавица)	Седемте Рилски езера (Рила) Местността "Ючбунар" (село Богослов) Резерват "Църната река" (с. Сажденик)	Рилски манастир в Рилска света обител (Рила) Кадин мост (с. Невестино)	Емфиеджијева къща (Кюстендил)
11	ЛОВЕЧ	Къркинско ханче (Ловеч) Музей "Васил Левски" (Ловеч) Ловешката средновековна крепост (Ловеч) Троянска света обител "Успение Богородично" (Троян) Исторически музей (Тетевен)	Деветашка пещера (с. Деветаци) Пещера „Проходна“ (с. Карлуково) Природонаучен музей (с. Черни Осъм) Извор „Глава Панега“ (с. Златна Панега) Водопад „Видимско гръскало“ (гр. Априлци)	Природна забележителност "Маарата" - "Крушунски водопад" (с. Крушуна) Национален пещерен дом (с. Карлуково) Пещера "Съева дупка" (с. Брестница) Резерват Царичина (Рибарица) Планински туристически комплекс Беклемето (Централен Балкан) Резерват Козя стена (Централен Балкан)	Музей на народните художествени занаяти и приложните изкуства (Троян) Художествена галерия (Ловеч) Покритият мост (Ловеч) Казакова къща - галерия (Ловеч)	Етнографски музей (Ловеч) Архитектурно-исторически резерват Старо Стефаново Национално изложение на художествените занаяти и изкуствата (Орешак)
12	МОНТАНА	Лопушански манастир „Св. Йоан Предтеча“ (село Георги Дамяново) Чипровски манастир (Чипровци) Антична крепост „Кастра ад Монтанезиум“ (Монтана) Лapidариум (Монтана) Клисуурски манастир „Св. Св. Кирил и Методий“ (село Бързия) Регионален исторически музей (Монтана) Исторически музей (Вършец)	Връх Ком (Стара планина) Хайдушки водопади (Берковица) Водопад Райски кът (Вършец) Водопад Заножене (Вършец) Мраморна пещера (Берковица) Връх Копрен (Чипровски дял на Стара планина)	Река Ботуня – каньон (Сопово) Планина Пъстрина (Монтана) Екопътека „Демяница“ – Чипровски водопад (гр. Чипровци) Копренска екопътека (Чипровци)	Художествена галерия „Никола Петров“ (Монтана) Регионална библиотека „Гео Милев“ (Монтана) Стари къщи с виенска архитектура (Лом) Къща музей "Иван Вазов" (Берковица)	Етнографски музей (Чипровци) Исторически музей (Чипровци) Етнографски музей (Берковица)
13	ПАЗАРДЖИК	Катедрална църква "Св. Богородица" (Пазарджик) Вила-музей "Ал. Стамболийски" (с. Славовица) Средновековна крепост Перистеря (Пещера) Регионален исторически музей (Пазарджик) Къща музей „Райна Княгиня“ (Панагюрище) Исторически музей (Батак) Исторически музей (Велинград)	Фотински водопади (с. Фотиново) Боисферен резерват „Мантарица“ (Ракитово) Местност "Оборище" (Панагюрище) Пещера Снежанка (Пещера) Парк остров Свобода (Пазарджик) Местност Юндола (Родопи) Чепинска котловина (Родопи) Родопска теснолиней (Септември-Добринище) Мегалитен комплекс Качулата-Скумсале-Кулата (Стрелча) Тракийска гробница Жаба могила (Стрелча)	Река Ботуня – каньон (Сопово) Плиоенски парк (Дорково)	Къща музей „Станислав Доспевски“ (Пазарджик) Къща музей „Константин Величков“ (Пазарджик) Храм „Успение на Пресвета Богородица“ (Пазарджик) Архитектурен резерват (Брацигово)	Етнографски музей (Пазарджик) Градски исторически музей (Брацигово)
14	ПЕРНИК	Крепостта Кракра Пернишки (Перник) Килийно училище (с. Радибош, община Радомир) Стоилова къща (град Радомир) Регионален исторически музей (Перник)	Подземен минен музей (Перник) Земенски манастир (Земен) Мемориален комплекс на миньорите (Перник)	Ждрелото на р. Ерма (Трън) Ябланишко ждрело (Трън) Язовир Пчелина (Струма) Водопад Бучалото (Радомир)	Художествена галерия (Перник) Музей на бусинската керамика (с. Бусинци, Трънско) Сграда на Минната дирекция (Перник)	Музей на киселото мляко (с. Студен Извор, община Трън) Музей на керамиката (с. Бусинци, община Трън) Етнографски музей „Сурвакари (с. Ковачевци)

15	ПЛЕВЕН	Панорама "Плевенска епопея" (Плевен) Римски град Улпия Ескус (до с. Гиген) Регионален исторически музей (Плевен) Скобелев Парк (Плевен) Румънски мавзолей (Плевен) Крепостта Димум - IV век след Хр. (Белене)	Крепост „Сторгозия“ (Парк "Кайлъка", Плевен) Параклис - мавзолей „Св. Георги Победоносец“ (Плевен) Старият мост на река Вит (Плевен)	Екопътека "Чернелка" (Плевен) Екопътека "Полската скала" (Плевен) Природен парк „Персина“ (Белене)	Художествена галерия „Илия Бешков“ (Плевен) Параклис „Св. Георги Победоносец“ (Плевен) Водна каскада (Плевен) Художествена галерия Дарение „Колекция Светлин Русев“ (Плевен) Арт център Плевен и Галерия „Къща на художниците“ (Плевен).	Къща музей „Негово Кралско Величество Карол I“ (Пордим) Къща музей „Велик княз Николай Николаевич“ (Пордим) Музей на виното (Парк "Кайлъка", Плевен)
16	ПЛОВДИВ	Вр. Кадрафил - гроба на Х. Димитър (с. Свежен) Асенова крепост (Асеновград) Тракийска гробница (Старосел, Хисаря) Римска гробница (Хисаря) Римски терми (Хисаря) Дворецът Кричим Исторически музей (Пловдив) Регионален археологически музей (Пловдив) Исторически музей (Перущица) Национален музей „Васил Левски“ (Карлово) Исторически музей (Карлово) Исторически музей (Асеновград) Археологически музей (Хисаря) Исторически музей (Клисура) Духова могила (Перущица) Тракийски светилищен комплекс (с. Буково)	Къща Хиндлиян (Пловдив) Връх Ботев (Стара планина) Защитена местност "Перистица"(Перущица) Музей на авиацията (Крумово) Карловско пръскало (Карлово) Водопад Сучурум (Карлово)	Природен феномен "Райско пръскало" (Калофер) Регионален природонаучен музей (Пловдив) Екопътека Бяла река (Калофер) Язовир Пясъчник (с.Любен) Екопътека – „Младите скаути“ (Перущица) Палеонтологичният музей Димитър Ковачев (Асеновград)	Античен театър (Пловдив) Къща Хиндлиян (Пловдив) Квартал на творческите индустрии "Капана" (Пловдив) Художествена галерия „Станислав Доспевски“ (Пловдив) Национален музей „Христо Ботев“ (Калофер) Римски стадион (Пловдив) Бачковски манастир (с. Бачково) Малка раннохристиянска базилика (Пловдив) Червена църква (Перущица) Къща д-р Стоян Чомаков - Експозиция „Злато Бояджиев“ (Пловдив)	Регионален етнографски музей (Пловдив) Туристически комплекс "Старинно Карлово" (Карлово) Квартал на творческите индустрии "Капана" (Пловдив) Архитектурно-исторически резерват "Старинен Пловдив" (Пловдив) Улица на занаятите (Пловдив) Занаятчийски еснаф (Сопот)
17	РАЗГРАД	Археологически резерват "Абритус" (Разград) Историко-археологически резерват "Сборяново" (Исперих) "Демир баба теке" (Исперих) Тракийска гробница Свещари (Исперих) Исторически музей (Исперих) Регионален исторически музей (Разград)	Местността „Пчелина“ (Разград)	Дом на природозащитника към ЦПЛР-ЦУТНТ (Разград) Зоопарк (Разград)	Художествена галерия „Проф. Илия Петров“ (Разград) Къща музей „Станка и Никола Икономови“ (Разград) Къща музей „Димитър Ненов“ (Разград) Часовникова кула (Разград)	Етнографски музей (Разград) Къщата с дърворезбите (с. Мальк Поровец)
18	РУСЕ	Пантеона (Русе) Ивановски скални църкви (Иваново) Скален манастир "Св. Д. Басарабовски" (с. Басарбово) Манастир "Св. Марина" (с. Каран Върбовка) Къща музей „Баба Тонка“ (Русе) Средновековен град Червен (с. Червен) Парк на възрожденците (Русе)	Национален музей на транспорта и съобщенията (Русе) Крепостта Сектагинта приста Природен парк Русенски Лом Телевизионна кула (Русе) Кея (Русе)	Пещера "Орлова чука" (Две могили) Екомузей с аквариум (гр. Русе) Природен парк Русенски Лом (с. Нисово) Лесопарк „Липник“ (село Николово) Парк на младежта (Русе)	Доходно здание (Русе) Банката на братя Симеонови (Русе) Регионална библиотека (Русе) Паметник на културата - Сметна палата (Русе) Катедрален храм „Света Троица“ (Русе) Къща музей „Захари Стоянов“ (Русе) Беленски мост (Бяла) Паметник на Свободата (Русе) Дом Канети (Русе)	Музей на градския бит „Къщата на Калиопа“ (Русе) Регионален исторически музей - етнографска сбирка (Русе)
19	СИЛИСТРА	Регионален исторически музей (Силистра) Археологически музей (Силистра) Крепост "Меджиди Табия" (Силистра) Античен кастел „Трансмариска“ (Тутракан) Мемориален комплекс „Военна гробница – 1916 г. (Тутракан) Тракийско скално светилище Баджалията (с. Стрелково) Исторически музей (Тутракан) Исторически музей (Дулово) Архитектурно-археологически резерват "Дуросторум" (Силистра)	Дунавска градина (Силистра)	Природонаучен музей при biosферен парк "Сребърна" (с. Сребърна) Водни лилии (с. Мальк Преславец) Река Дунав (край Силистра)	Архитектурен резерват „Рибарска махала“ (Тутракан) Художествена галерия (Силистра) Драматично-куклен театър (Силистра)	Музей "Дунавски риболов и лодкостроене" (Тутракан) Етнографски музей (Силистра) Добруджанска къща (Алфатар)

20	СЛИВЕН Къща музей "Хаджи Димитър" (Сливен) Пантеон на Г. Раковски (Котел) Храм-паметник "Св. Георги (Нова Загора) Крепост "Туида" (Сливен) Къща музей на Панайот Хитов (Сливен) Катедрален храм „Св. Димитър“ (Сливен) Карановска селищна могила (с. Караново) Калояновската тракийска гробница (с. Калояново) Църква „Св. влм. Георги“ (с. Любенова махала) Останки от Манастир "Свети Спас" (Сливен) Исторически музей (Нова Загора) Регионален исторически музей (Сливен)	Национален музей на текстилната индустрия (Сливен) Природо-научен музей (Котел) Скално образувание Халката (Сините камъни) Природен парк „Сините камъни“ Архитектурно исторически резерват „Жеравна“ Маазите и дебоа (Сливен) Къщата на Янаки Лесинов (Сливен) Нойева къща (Сливен) Информационен посетителски център "Хайдушка пътека" (Сливен) Информационен посетителски център "Карандила" (Сливен)	Дряновска пещера (Котел) Защитена местност „Урушки скали“ (Котел) Резерват „Керсенлъка“ (с. Боринци) Резерват „Орлицата“ (с. Медвен) Тичански водопад (с. Тича) Защитена местност „Агликина поляна“ Водопад „Скоковете“ (Твърдица) Местност „Хайдушка поляна“ (Твърдица) Водопад „Сини вир“ (с. Медвен) м. „Селището“ (Сливен) м. „Сайганица“ (с. Кипилово) Вековна липа (с. Жеравна) Екомаршрут „Черковното“ (Сливен)	Художествена галерия "Д. Добрович" (Сливен) Узунова къща Къща Миркович Изложбен център -Зала Сирак Скитник Къща музей "Йордан Йовков" (с. Жеравна) Къща музей „Сава Филаретов“ (с. Жеравна) Художествена галерия (с. Жеравна) Музейна сбирка „Добри Чинтулов“ (Сливен) Къща музей „Захарий Стоянов“ (с. Медвен) Музей на Котленските възрожденци (Котел) Сградите от "Просветния триъгълник" (Сливен) Къщата на Теодора Хаджидимитрова (Сливен) Старата часовникова кула (Сливен) Сградата на общински детски комплекс (Сливен)	Къща музей "Сливенски бит" (Сливен) Къща музей Руси Чорбаджи (с. Жеравна) Кьорпеевата къща (с. Жеравна) Етнографски комплекс „Хаджи-Данчовите къщи“ (Сливен) Мемориален комплекс „Дом на доброто“ (с. Коньово)
21	СМОЛЯН Църква "Св. Константин и Елена" (с. Момчиловци) Смолянска крепост „Калето“ (Смолян) Момчилова крепост (с. Градът-общ. Смолян) Крепостта „Калето“ (с. Кошница, общ. Смолян) Исторически музей (Смолян)	Пещера „Ухловица“ (с. Могилица) Връх Снежанка (Пампорово) Кристална зала (гр. Мадан) Природна забележителност „Чудните мостове“ (с. Забърдо)	Пещера „Ухловица“ (с. Могилица) Пещера „Дяволското гърло“ и Триградско ждрело (с. Триград) „Ягодинска пещера“ и Буйновско ждрело (с. Ягодина) Музей на родопския карст (гр. Чепеларе) Музей на мечката (Триград) "Градина на Орфей" - ботаническа градина (Широка лъка) Еко пътека Вир Бездънник (село Гърнати)	Художествена галерия (Смолян) Агушеви конаци (с. Могилица) Къща музей „Пасло Наги“ (гр. Смолян)	Етнографски комплекс (Златоград) Село Широка Лъка Алибеев конак (Смолян)
22	СОФИЯ-ГРАД Национален исторически музей (София) Храм-паметник "Ал. Невски" (София) Национален военноисторически музей (София) Музей на историята на физическата култура и спорта (София) Национален антропологичен музей към БАН (София) Некрополът на древна Сердика и подземният музей на храм "Св. София" (София) "Малката Света гора" (Манастирите край София) Храм „Свети Георги“ – Ротондата (София) Национален археологически институт с музей при БАН Регионален исторически музей София	Национален музей "Земята и хората" (София) Национален антропологичен музей към БАН (София) Национален политехнически музей (София) Детски музей "Музейко" (София) Technomagis land - музей за деца (София) Национален земеделски музей (София) Градска градина пред Народния театър „Иван Вазов“ (София)	Зоопарк (София) Национален природонаучен музей (София) Детски екостационар "Бели Брези" - Витоша Музей на мечката - Витоша Парк "Дендрариум" (Витоша) Боянски водопад (Витоша) Природозащитен информационен център „Витоша“ (Витоша) Университетска ботаническа градина (София) Кътински пирамиди (Нови Искър) Искърски пролом (Нови Искър) Парк музей Врана (София) м. Златните мостове (Витоша) Пътека на здравето (Баня)	Национален музей "Боянска черква" (София) Национален дворец на културата (София) Национална художествена галерия (София) Площад "Независимост" (София) Народна библиотека "Св. св. Кирил и Методий" (София) Сградата на СУ "Св. Климент Охридски" (София) Храм "Св. София" (София) Национална галерия "Квадрат 500" (София) Сградата на Националната художествена академия (София) Галерия „Шипка“ 6 (София) Национален литературен музей (София) Национален църковен исторически музей при Светия синод (София) Музей за съвременно изкуство (София) Театър НАТФИЗ (София) Куклен театър НАТФИЗ (София) Народен театър "Иван Вазов" (София)	Етнографски институт с музей към БАН (София)

23	СОФИЙСКА ОБЛАСТ	<p>Първи войнишки паметник (с. Алдомировци) Букоровски манастир „Св. Георги Победоносец“ – (Годеч) Археологически парк Тополница“ (Чавдар) Манастир "Седемте престола" (Своге) Музеен комплекс "Цари Мали град" (Самоков) Крепостта "Стенос", проход "Траянови врата" (Костенец) Паметник-костница на Ботевите четници (с. Скравена) Исторически музей (Ботевград) Часовниковата кула (Златица) Еленски манастир „Свети Илия“ – Еленска базилика (Пирдоп) Дворецът Царска Бистрица (Самоков – Боровец) Исторически музей (Правец)</p>	<p>Костенски водопад (Костенец) Водопадът „Скакля“ (Стара планина, Своге) Водопадите Варовитец и Врана вода (Етрополе, Етрополски манастир) Водопад Казаните (Чавдар) Връх Мусала (Рила, Самоков) Местност Куклата (Сливница) Местност Казаните (Сливница)</p>	<p>Драгоманско блато (Драгоман) Лакатнишки скали (Своге) Водопад Котлите (Годеч) Ферма за шрауси (Долна баня) Язовир Огняново (Елин Пелин) Екопътека "Бележката" (Етрополе) Скално образувание Червени камък (Челопеч) Еко ботанически маршрут "Приатели на растенията" (Говедарци) "Безденски извори" (Безден)</p>	<p>Архитектурно-исторически резерват (Копривщица) Къща музей "Елин Пелин" (с. Байлово, Елин Пелин) Къща музей „Никола Пушкаров“ (Пирдоп) Манастир „Седемте престола“ (Стара планина, Своге) Етрополски манастир "Св. Троица" (Етрополе) Манастир "Св. Троица" при село Разбойце със скална църква "Св. Богородица" (Драгоман) Букоровски манастир „Св. Георги Победоносец“ (Годеч) Шияковският манастир " Св. Архангел Михаил" (Костинброд)</p>	<p>Архитектурно-исторически резерват (Копривщица) Музей на хляба и традиционните храни (Копривщица) Жив музей (Копривщица)</p>
24	СТАРА ЗАГОРА	<p>Манастир "Св. Анастасий" (Чирпан) Неолитни жилища (Стара Загора) Тракийска гробница (Казанлък) Паметник "Бранителите на Стара Загора (Стара Загора) Храм-паметник "Рождество Христово" (Шипка) Могила (гробница) Голямата Косматка (Казанлък) Карановска селищна могила (Нова Загора) Регионален исторически музей (Стара Загора) Исторически музей „Искра“ (Казанлък) Архитектурен комплекс „Музей на религиите“ (Стара Загора)</p>	<p>Национален парк-музей "Шипка-Бузлуджа" (Шипченска планина) Парк "Бедечка" (Стара Загора) Храмовете на Августа Траяна (Стара Загора)</p>	<p>Парк „Митрополит Методий Кусев“ (Стара Загора) Спасителен център за диви животни „Зелени балкани“ (Стара Загора) Зоопарк (Стара Загора) Музей на розата и розариум (Казанлък) Щраусова ферма "Четири сезона" (Скобелево)</p>	<p>Къща-музей "Пейо Яворов" (Чирпан) Художествена галерия "Никола Манев" (Чирпан) Литературно-художествен музей "Чудомир" (Казанлък) Художествена галерия (Казанлък) Музей „Литературна Стара Загора“ (Стара Загора) Къща музей „Гео Милев“ (Стара Загора) Къща музей „Гео Милев“ (Раднево)</p>	<p>Къща музей „Градски бит на XIX век“ (Стара Загора) Музей на магарето (Гурково) Музей на коня и конния спорт при Тракийски университет (Стара Загора) Етнографски комплекс „Дамасцена“ (Скобелево)</p>
25	ТЪРГОВИЩЕ	<p>Средновековна крепост "Мисионис" (Търговище) Регионален исторически музей (Търговище) Къща музей „Никола Симов – Куруто“ (Търговище) Исторически музей (Попово) Ковачевско кале (Попово) Крепчански скален манастир (с. Крепча) Исторически музей (Омуртаг)</p>	<p>Авиационно-космически парк музей (Омуртаг)</p>	<p>Парк и езеро "Борово око" (Търговище) Парк "Юкя" (Търговище)</p>	<p>Художествена галерия "Никола Маринов" (Търговище) Славейковото училище (Търговище) Свещарова къща (Търговище)</p>	<p>Етнографски музей (Търговище) Хаджиангелова къща (Търговище) Възрожденски сгради (Омуртаг)</p>
26	ХАСКОВО	<p>Монумент "Св. Богородица" (Хасково) Александрова гробница и музеен център за тракийско изкуство (с. Александрово) Тракийска куполна гробница и Средновековна крепост (с. Мезек) Вила Армира (Ивайловград) Църква „Успение Богородично“ (с. Узунджово) Исторически музей (Ивайловград) Исторически музей (Димитровград) Регионален исторически музей (Хасково) Скално култов комплекс (с. Ангел войвода)</p>	<p>Природозащитен център "Източни Родопи" (Маджарово) Връх Аида (Родопи) каньон Шейтан дере/Дяволското дере (с. Рабово)</p>	<p>Природозащитен център "Източни Родопи" (Маджарово) Местност Шарапаните (Хасково) Парк Кенана (Хасково) Соколови скали - Доган кая (с.Сърница, Хасково)</p>	<p>Градска художествена галерия „Атанас Шаренков“ (Хасково) Дом-музей „Пеньо Пенев“ (Димитровград) Гърбав мост (Харманли)</p>	<p>Къща музей на чорбаджи Паскал (Хасково)</p>

27	ШУМЕН	<p>Историко-археологически резерват "Шуменска крепост" (Шумен) Паметник "Създатели на Българската държава" (Шумен) Томбул /Шериф Халил паша/ джамия (Шумен) Национален историко-археологически резерват „Плиска“ Национален историко-археологически резерват „Мадара“ (Мадарски конник – с. Мадара) Национален историко-археологически резерват "Велики Преслав" (Велики Преслав) Тракийски гробници (с. Ивански) Резерват „Патлейна“ и манастир „Св. Вмчк. Пантелеймон“ (Велики Преслав) Регионален исторически музей (Шумен) Къща-музей „Панайот Волов“ (Шумен) Къща-музей „Лайош Кошут“ (Шумен) Средновековна гробница (местност Кирека, Каспичан)</p>	<p>Астрономическа обсерватория (Шуменско плато) Скален навес „Голямата пещера“ (с. Мадара) Пещера „Бисерна“ (Шумен) Резерват Дервиша (Велики Преслав) Язовир Тича (Шумен)</p>	<p>Природен парк „Шуменско плато“ (Шумен) Музей на коня (с. Коньовец, общ. Шумен) Местност Търнов Табия (Шумен) Местност „Къошкове“ (Шумен)</p>	<p>Художествена галерия „Елена Карамихайлова“ (Шумен) Безистен на Дубровнишката търговска колония (Шумен) Стара сграда на читалище „Св. Архангел Михаил“ (Шумен) Военен клуб (Шумен) Експозиция на Преславската керамична школа (Исторически музей – Велики Преслав) Къща музей „Панчо Владигеров“ (Шумен) Къща музей „Добри Войников“ (Шумен) Скални манастири (с. Осмар и с. Хан Крум) Часовникова кула (Шумен) Културно-исторически комплекс „Дворът на Кирилицата“ (Плиска)</p>	<p>Комплекс Авшарян – Етнографски музей (Шумен) Етнографски комплекс „Карталова къща“ (Велики Преслав) Килийно училище (Нови пазар) Храм „Св. Архангел Михаил“ и Възрожденски комплекс (Смядово) Възрожденски храм-паметник „Св. Димитър“ (Върбица) Етнографски музей (Върбица)</p>
28	ЯМБОЛ	<p>Античен град Кабиле (Ямбол) Музей на бойната слава (Ямбол) Етнографско-археологически музей (Елхово) Регионален исторически музей (Ямбол) Ески джамия (Ямбол) Къща музей "Стефан Караджа" (Стефан Караджово)</p>	<p>Безистен с интерактивен музей (Ямбол)</p>	<p>Лесопарк „Бакаджика“ (Ямбол) Резерват "Долна Топчия" (Елхово) Местност Ормана: (Ямбол) Местност "Бакаджиците" (Ямбол)</p>	<p>Художествена галерия „Жорж Папазов“ (Ямбол) Куклен театър (Ямбол) Църквата "Свети Николай Чудотворец" (Ямбол)</p>	<p>Етнографско-археологически музей (Елхово) Възрожденски етнографски комплекс (Ямбол)</p>